

ORIOI CASASSAS I SIMÓ

SESSIÓ EN MEMÒRIA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ DE CIÈNCIES BIOLÒGIQUES
BARCELONA, 2014

Oriol Casassas i Simó

Sessió en memòria

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES, LXI

Oriol Casassas i Simó

Sessió en memòria

Sala Prat de la Riba
27 de febrer de 2013

BARCELONA
2014

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Oriol Casassas i Simó : sessió en memòria, Sala Prat de la Riba, 27 de febrer de 2013. —
(Semblances biogràfiques ; 61)
A la coberta: Institut d'Estudis Catalans, Secció de Ciències Biològiques
ISBN 9788499652061
I. Casassas, Oriol, 1923-2012 II. Institut d'Estudis Catalans. Secció de Ciències Biològiques
III. Col·lecció: Semblances biogràfiques ; 61
1. Casassas, Oriol, 1923-2012 2. Metges — Catalunya — Biografia
929Casassas, Oriol

Coordinació de l'edició: Gabinet de la Presidència

© dels autors dels textos

© 2014, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: març del 2014

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-206-1

Dipòsit Legal: B. 4946-2014

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

Homenatge a Oriol Casassas i Simó	7
Presentació, <i>per Francesc González i Sastre</i>	9
L'obra d'Oriol Casassas. Introducció. Varietat d'enfocaments, <i>per Jacint Corbella</i>	11
Oriol Casassas i el llenguatge mèdic, <i>per Màrius Foz</i>	17
Oriol Casassas, historiador de la medicina, <i>per Carles Hervàs i Puyal</i>	23
Records personals. La seva estima per la pediatria social. La seva vinculació al País Valencià, <i>per Francesc Asensi i Botet</i>	29
Oriol Casassas i la Societat Catalana de Biologia, <i>per Josep M. Camarasa</i>	33

Homenatge a Oriol Casassas i Simó

Aquesta semblança recull els textos de la sessió d'homenatge a Oriol Casassas i Simó. L'acte va tenir lloc a la Sala Prat de la Riba de l'Institut d'Estudis Catalans, el dia 27 de febrer de 2013, i va ser presidit per Salvador Giner, president de l'IEC; Francesc González i Sastre, president de la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC, i Àlvar Net i Castel, president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears.

Els que participaren en aquesta sessió, autors dels textos d'aquesta semblança:

Jacint Corbella i Corbella fou catedràtic de medicina legal i toxicologia de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona i cap del Servei de Toxicologia de l'Hospital Clínic. Membre de la Reial Acadèmia de Medicina, de la qual ha estat president els darrers vuit anys. També és director de *Gimbernat: Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*, i autor de nombrosos treballs de la seva especialitat. Membre de l'IEC.

Màrius Foz i Sala, catedràtic de medicina i professor emèrit de la Universitat Autònoma de Barcelona i cap del Servei de Medicina Interna de l'Hospital Universitari Germans Trias i Pujol, va ocupar la presidència de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears i de la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC. És membre de diverses societats científiques nacionals i internacionals i acadèmic de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

Carles Hervàs i Puyal fou president de la Societat Catalana d'Anestesiologia, Reanimació i Terapèutica del Dolor i de la Societat Catalana d'Història de la Medicina i acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

Francesc Asensi i Botet, cap de secció de l'Hospital Infantil La Fe de València i professor associat de la Universitat de València. És membre honorari de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears. Membre dels consells rectors de les fundacions Ausiàs March i Alsina i Bofill i dels comitès orga-

nitzadors de diversos Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Membre de l'IEC.

Josep M. Camarasa i Castillo és biòleg i historiador de la ciència. Soci de la Societat Catalana de Biologia, de la qual fou successivament vicepresident i secretari. És fundador de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica. Premi de la Crítica Serra d'Or 2008, és autor conjuntament amb Oriol Casassas i Cristina Junyent de «Cent anys de la Societat Catalana de Biologia», publicat a *Treballs de la Societat Catalana de Biologia*.

Presentació

L'Oriol Casassas i Simó (1923-2012) va néixer a Sabadell, fou metge especialitzat en pediatria, president de la Societat Catalana de Biologia (1979-1981) i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, on ingressà l'11 de gener del 1985. Tingué especial dedicació als problemes socials. Fou coautor de *La pediatria en el suburbi*, d'*Epidemiologia social de la infància a Catalunya* i de *Funció social de la medicina*. Fou autor de *La medicina catalana del segle xx*, *Cent anys de pediatria a Catalunya*, *Josep Alsina i Bofill, l'exemple*, *Una falla i setze històries* i també d'estudis biogràfics sobre August Pi i Sunyer, Jordi Gol, Pere Calafell, Josep Trueta i d'altres. En treballs d'aspectes lingüístics destaca el *Vocabulari mèdic*, del qual fou coautor. També dirigí el *Diccionari enciclopèdic de medicina*. Presidí la Societat Catalana de Pediatria i l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Rebé el Premi Jordi Gol el 1992 i la Creu de Sant Jordi el 1993. També va rebre el Premi a l'Actuació Cívica de la Fundació Jaume I l'any 2001 i el Premi a l'Excel·lència Professional del Col·legi de Metges de Barcelona el 2006.

Fou una figura exemplar de la medicina catalana i fou especialment actiu en diversos àmbits de la cultura del nostre país. Les seves activitats tingueren especial relleu i importància en una societat que visqué diversos decennis en què la cultura catalana era relegada, semioculta i necessitada d'iniciatives de tot tipus per mantenir-se i fer possible el seu relleu posterior en el període de la represa. Fou membre del Comitè Executiu del Congrés de Cultura Catalana, formà part de la redacció de «Monografies Mèdiques» i va fer importants aportacions a l'estudi i la divulgació de la terminologia científica i mèdica en català.

L'Oriol Casassas va fer una tasca de manera incansable en molts àmbits de la cultura catalana amb dedicació i oportunitat amb un únic objectiu. En el seu patriotisme, treballant en l'àmbit de la salut i en altres aspectes de la cultura catalana, apostava per la cultura única i diversa, la cultura de tots, la cultura en majúscula.

Permeteu-me que en el record de la tasca incansable de l'Oriol Casassas i en evocació de la seva personalitat us ofereixi uns paràgrafs seus triats del preàmbul al seu llibre *Una faula i setze històries*. L'elegant estil i la precisió en l'adjectiu i en la frase facilitadora per als conceptes difícils feien els textos planers amb ritmes satisfactoris i les idees fàcilment comprensibles: «No hi fa res que la passejada sigui, una vegada, enllà dels temps i una altra pels camins d'abans d'ahir: la pols que s'aixeca amb la passa irrepètible dels esdeveniments és una idèntica pols. No hi fa res que la mirada s'aturi ara sobre allò que en diem salut, ara sobre el sempre candent món de la llengua o sobre les institucions. Ni tampoc no hi fa res que d'aquí a aquí el discurs versi sobre els neguits d'uns científics i d'aquí a aquí sobre els esforços d'uns pedagogs o unes trifulgues de bons i dolents. Les classificacions, les divisions i les subdivisions no són res més que un artifici —un benèfic artifici, si es vol— destinat a facilitar el repartiment de la feina.

»No és cap vergonya confessar la total dificultat d'esbrinar on han anat a parar la munió de persones que diem que ens han deixat. El dubte en aquest terreny és gairebé universal. Si admetem que s'han trobat en algun punt de les regions etèries —admissió també incerta— és lògic imaginar que es deuen reunir en civilitzades tertúlies; una eternitat cent per cent contemplativa seria per a una majoria impossible de suportar. I ara passem a la suposició: els grups de contertulians, com la sardana, es fan i es desfan, i ve un dia que es troben, fent el rotlle, Ramon Llull, Jaume d'Agramunt, Vittorino da Feltre, Lluís Alcanyís, l'insubmís Blaise Pascal, Anton de Borja, John Stuart Mill, Prat de la Riba i Alsina i Bofill, posem per cas. Naturalment no en tenim constància, no en tenim documents acreditatius ni testimonis, però és més que segur que farien pinya, que algun potser parlaria més que els altres i potser algun, estona i estona, escoltaria en silenci, però tots —segur, segur— tindrien molt clar que, quan eren de carn i ossos, defensaven una mateixa causa, els movia un idèntic anhel: el de mirar de fer menys espessa la boira, la tenebra de la terra a la terra».

En aquest text, després de recordar amb estimació i agraïment tots els que l'han ajudat en la seva tasca, escriu: «sobretot, hi ha l'Eulàlia, que em donava la mà. I era la companyia, i molt sovint, el consell i sempre el raig de sol entre el brancatge de Vallhiverna».

I acaba evocant sàviament les seves lectures: «Mentrestant, els més vells d'entre els ancians de l'assemblea contenen que, quan al pastor Filemó i la seva muller Baucis els arribà l'hora, els déus els convertiren ella en un tell i ell en una alzina. I diuen que de tan a prop que eren plantats, un mateix oreig bressava les seves branques».

FRANCESC GONZÀLEZ I SASTRE
President de la Secció de Ciències Biològiques

L'obra d'Oriol Casassas.

Introducció. Varietat d'enfocaments

1. INTRODUCCIÓ

Avui es fa un acte de record de l'obra d'Oriol Casassas i Simó. El fem a l'Institut d'Estudis Catalans, perquè ell era membre de l'Institut. Hi participa també l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de la qual ell havia estat president. Hi ha més institucions que hi podrien estar adherides, si més no amb tant de dret. L'Oriol era actiu en moltes branques diverses, tot i que amb una unitat de treball i enfocament: el servei a la societat i el seu país, però amb una amplitud de perspectives. Al mateix IEC era membre de la Secció de Ciències Biològiques, però també ho hauria pogut ser de la Filològica. En aquesta visió introductòria marcaré aquesta diversitat, tot i que molt ben travada al voltant dels dos eixos que he dit fa un moment: societat i país. I en tot cas fou un exemple.

Intencionadament fins ara no he dit què feia. En l'inici d'un escrit anterior sobre Oriol Casassas he citat el pròleg que va fer Joan Oliver a un llibre de versos de l'Oriol. Cal dir que Joan Oliver, el poeta, *Pere Quart*, també era de Sabadell, amic personal, i diu: «Els lectors d'aquestes ratlles val més que sàpiguen que Oriol Casassas és metge pediatre». Faig aquesta citació d'un poeta, i jo mateix vaig escriure en un recordatori «metge de nens». Per qüestió d'espai no hi vaig afegir «un resistent cultural».

En aquests tres punts: metge, resistent, poeta, queda bastant definit, tot i que els trets de la seva personalitat són molts més. Ha estat un resistent a la seva manera, molt eficaç. No tant per fer coses noves, que també en va fer, sinó per cuidar i conservar les restes que van quedar després de l'ensorrada de 1939. El país se li desfeia quan tenia quinze anys. Així li escau plenament la citació de Virgili que hi havia al recordatori de l'acte de comiat: «empelta les pereres». No anava tant a plantar, a posar un arbre nou, com a cuidar, dirigir, el tronquet ja existent, encara

que malmès per la guerra perduda. I fer-ne després un arbre fort, el fruit del qual ja no el podria collir la seva generació, perquè l'hivern va ser massa llarg.

Mirava molt cap endavant, anava amb els llums llargs. L'esperança en el futur era molt clara, en ell i en Joan Colomines, metge i poeta com ell, de la mateixa fornada. Era membre de l'IEC des de 1985. Estava a la Secció de Ciències Biològiques, com ho hauria pogut estar a la Filològica, ja ho he dit. Ja era emèrit, però amb més de vuitanta-vuit anys encara venia sovint als plens i reunions de la Secció, com també era assidu, fins feia poc, de l'ofrena de l'IEC el matí dels Onze de Setembre. Això sí, a les vuit en punt marxava. L'última intervenció en un acte públic en què el vaig veure va ser el 9 de juliol, tres mesos abans de morir, a l'amfiteatre Gimbernat de l'Acadèmia de Medicina, on parlà, encara amb considerable vigor, dels Congressos de Metges de Llengua Catalana. Era membre corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya des de l'any 1994.

Amic de la muntanya i de la natura. Cal esmentar el seu caràcter fort, poc conformista, que el portava a no transigir en tot el que creia injust. Ha estat, com ell mateix va dir de Josep Alsina i Bofill, mestre seu en molts aspectes, «un exemple».

2. L'ARREL FAMILIAR

Potser cal parlar d'aquesta arrel. Va néixer a Sabadell l'1 de setembre de 1923. Tres germans dels que van arribar a grans foren membres de l'IEC. Enric, químic, i també escriptor, en fou president. El recordem bé. Lluís, geògraf, va fer obra important d'orientació territorial. De l'Oriol, en parlem ara. Van néixer a Sabadell, on els pares, Enric Casassas i Cantó i Carme Simó i Saco, originària de Porrera, al Priorat, treballaven com a mestres en una escola d'estil avançat. En la seva formació procedien de l'Escola de Mestres de Joan Bardina, i van deixar petjada. Abans el pare havia treballat de mestre a Cardedeu i Castellgalí. L'avi patern havia estat llibreter. El llibre del mestre Casassas sobre Tona, en aspectes geogràfics i altres, de l'any 1943, encara es pot trobar. El seu nét, també Enric, Casasses i Figueras, captà un retrat dels avis quan va fer el pregó de la Mercè de Barcelona, crec que el 2012, i digué: «Els avis Casasses eren més lletraferits».

3. EL PEDIATRE

Entre tots els aspectes de la seva activitat comencem pel seu ofici de metge. Va ser primordial durant més de seixanta anys. Ja es dedicava als nens poc després dels vint anys. I recordem que els seus pares també s'hi dedicaren, des d'un altre punt de vista, el de mestres. Va fer els estudis de medicina a Barcelona, al Clínic, i allà va quedar una mica enganxat per la bona tasca assistencial, i amb un bon nivell comparatiu, d'un metge de nens, el catedràtic de pediatria, arribat l'any 1940 amb

el grup de guanyadors, però que ensenyava bé. Tot i la disparitat ideològica profunda, Casassas no expressava un mal record d'aquell professor que curava nens. Era el doctor Rafael Ramos, que va fer escola i, diu el mateix Casassas, «exercí un mestratge transcendent per a la pediatria catalana».

Després, com diu Ramis, es va especialitzar «en pediatria sota el mestratge de Sala Ginabreda», que era director de la Clínica Infantil de l'Hospital d'Infecciosos. Allí s'aplegaren un nombre considerable de deixebles, que ajudaren a mantenir el to de la que aleshores era una escola extrauniversitària de pediatria. A Barcelona sempre hi havia hagut bons pediatres fora de l'ensenyament oficial. Va treballar tota la vida com a pediatre, era la seva feina diària, a la consulta pròpia o amb algun amic, i a la Seguretat Social. Era un metge que visitava els nens a la consulta, i a les cases si el nen tenia febre. Era, doncs, un metge d'assistència primària especialitzada, de pujar i baixar escales. Jo mateix vaig coincidir amb ell, no d'horari però sí de planta, a l'ambulatori del carrer de Manso, a la dècada dels anys setanta.

Dins d'aquest vessant de l'assistència directa cal remarcar encara dos punts: l'activitat científica i els llibres. L'activitat científica la va fer principalment a través de la Societat Catalana de Pediatria. N'era membre des de molt aviat, i en fou president en els anys 1975-1976. Abans, 1971-1973, havia estat vicepresident, quan dirigia la Societat Francesc Prandi. La Societat existia des de l'any 1928, tenia un butlletí propi, i estava adherida a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, tot i que amb personalitat jurídica pròpia. Casassas fou director d'aquest butlletí de 1959 a 1965. Entre les seves inquietuds hi hagué la convocatòria d'un primer Congrés de Pediatres de Llengua Catalana, l'any 1978 a Girona. Després l'abast d'aquest enfocament seria més ampli: la mateixa Acadèmia de Ciències Mèdiques i els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, dels quals seria president del XIII, reunit a Andorra l'any 1988. Va ser també president de l'Acadèmia de 1978 a 1982.

3.1. *El vessant social de la pediatria*

Casassas es definia com a metge de nens, i li importaven els aspectes assistencials directes, també els científics, i potser més les millores que es podien fer tenint en compte l'enfocament social. Tot i que és menys conegut, va escriure bastant sobre aquests temes. Com a mínim cal destacar els treballs *L'ensenyament de la pediatria*, 1964; *L'hospitalització pediàtrica a Catalunya*, 1966, i *La pediatria en el suburbi*, 1967. Oriol Casassas, juntament amb Ignasi Aragó i Francesc Prandi, entre els desapareguts, forma una tríada que està a la base de l'enfocament social de l'especialitat a Catalunya en el nostre temps. N'hi ha, evidentment, bastants més. Entre els treballs esmentats potser el més significatiu, per la intenció, és el de la pediatria en el suburbi.

Encara, com a pediatre, hi ha un altre punt que no es pot oblidar: el llibre que

va fer, juntament amb Joaquim Ramis, de la història de la pediatria a Catalunya. Es va publicar per La Magrana l'abril de 1993. Jo me'l vaig trobar el dia del llibre d'aquell any, en una llibreria del carrer de Guillem Tell. El títol és molt indicatiu: *Metges de nens. Cent anys de pediatria a Catalunya*. És una recopilació molt important, amb quatre-cents pàgines, en profunditat, que només es podia escriure des d'un coneixement molt ampli de l'especialitat i de la realitat catalana.

Com veiem, aquest aspecte pediàtric porta directament a tres dels altres apartats importants d'aquesta introducció, i de l'acte d'homenatge: la relació amb l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, amb els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana i també amb els treballs d'història de la medicina.

4. L'ACADÈMIC

Ara segueixen quatre apartats que tenen una força pròpia en aquest acte i que són objecte de comunicacions més precises i específiques. Per tant, aquí només els esmento, potser a efectes de classificació de l'activitat. Són els punts següents:

—**L'Acadèmia de Ciències Mèdiques**, de la qual fou membre destacat i president, i que és objecte d'una altra comunicació.

—**El Diccionari enciclopèdic de medicina i les «Monografies Mèdiques»**, de les quals va ser probablement el principal motor en la seva primera edició.

—**Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana**, que van tenir en ell, des del de Perpinyà de 1976, la represa, un impulsor, i va ser president del d'Andorra.

—**La Societat Catalana de Biologia**

Va ser creada l'any 1912, principalment per l'impuls d'August Pi i Sunyer, dins de l'Institut d'Estudis Catalans. Va ser filial de la Secció de Ciències. L'activitat fou tallada per la repressió de la postguerra. Casassas en fou president en el període 1979-1981.

—**Treballs en el camp de la història de la medicina**

Els estudia en aquesta sessió Carles Hervàs. Hi ha una obra major i altres aspectes més dispersos. Ja s'ha citat el llibre *Metges de nens*. Abans, el 1970, havia publicat un text que s'ha fet imprescindible: *La medicina catalana del segle xx*, dins de la col·lecció «Llibres a l'Abast», d'Edicions 62. És un resum de 240 pàgines, molt atapeït, ric en informació i idees, que va sortir el maig de 1970, just quan es reuní el Primer Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Casassas hi participà i fou vicepresident del segon congrés, fet el juny de 1975.

En aquest mateix apartat cal esmentar dos llibres editats per Publicacions de l'Abadia de Montserrat, en la col·lecció «Biblioteca Abat Oliba». Són *Josep Alsina i Bofill, l'exemple*, 1996, i *Una faula i setze històries*, 1999.

En aquest camp cal comentar que a Oriol Casassas i a mi mateix ens van encarregar de fer un llibre sobre la vida de vint-i-quatre metges catalans del segle xx,

cada relat havia de ser relativament curt, d'uns quinze mil espais. Els vàrem escriure, dotze cada un, ens els van pagar bastant bé, però el llibre no es va publicar. Això era l'any 2005. Queden els textos revisats, amb les correccions fetes.

—**La llengua. El *Diccionari enciclopèdic de medicina***

En aquest camp hi ha dos aspectes ben diferenciats. La terminologia, l'estudi del català científic, centrat principalment en el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, i l'obra de creació com a poeta.

L'aspecte més visible, com a tècnic i autoritat en el llenguatge mèdic, és el monumental *Diccionari*. Hi havia l'antecedent del Corachan, acabat el 1936, just a començament d'estiu. La guerra el va enviar a les catacumbes; ben dit perquè anà a parar a un soterrani. Després la seva distribució va ser forçosament escassa. Amb els anys calia refer l'obra i adaptar-la, si més no, al progrés tècnic.

Hi hagué un intent, valuós i que quedà aviat curt, que era el *Vocabulari mèdic*, editat per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. Va sortir el desembre de 1974. Era petit, tenia un total de 264 pàgines; fins a la pàgina 162, el *Vocabulari*, i les altres cent, per a les equivalències en anglès, castellà i francès. Consta com a «redactat per Josep Alsina i Bofill, Oriol Casassas i Simó, Josep Laporte i Salas i Joaquim Ramis i Coris». Els quatre han estat presidents de l'Acadèmia. I «amb la col·laboració de Joan Colomines i Lluís Dauí», i l'assessorament de Ramon Aramon i Serra. Més endavant se citen altres vint-i-dos col·laboradors. Hi ha un pròleg, un pòrtic i un «Advertiment», aquest signat per Casassas.

Després ve el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, publicat per l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i Enciclopèdia Catalana, l'any 1990. Té 1.729 pàgines i és un autèntic monument de la llengua científica. A la primera pàgina consta Oriol Casassas com a director. Com a redactors, el mateix Casassas, juntament amb Josep Alsina i Bofill, Joaquim Ramis i Coris, Eduard Llauredó i Miret i Jaume Francí i Pallejà, i quatre assessors lingüístics de la Secció Filològica de l'IEC. Després vénen un bon nombre de consultors i col·laboradors. Entre els consultors hi ha dos químics, un d'ells Enric Casassas i Simó. L'Oriol fa un prefaci marginal, curt i sucós, datat l'octubre de 1988. L'obra és important i és coneguda correntment com «el Casassas». Serà, ho és ja, un clàssic, com ho és «el Corachan».

Hi ha una segona edició, de l'any 2000, només a càrrec d'Enciclopèdia Catalana. Hi consten tres coordinadors: Màrius Foz, Eduard Llauredó i Joaquim Ramis; i una llista molt llarga, dues columnes, de col·laboradors redactors, a més de l'equip editorial. Té 2.024 pàgines. Oriol Casassas no hi figura, tot i que es manté el prefaci marginal de 1988.

Després hi ha la seva participació en els que en diríem «reculls lexicogràfics», editats pel Departament de Sanitat, un bon ajut, potser menys utilitzats del que caldria.

És per aquesta tasca immensa en el camp de la terminologia mèdica, del llen-

guatge científic en català que al començament he apuntat que Casassas tant podia estar a la Secció de Ciències Biològiques com a la Filològica. I amb un afegitó: a la Secció de Ciències potser algú altre hauria pogut fer una feina semblant; a la Filològica, de ben segur que no.

5. LA LITERATURA DE CREACIÓ. EL POETA

En un altre camp, i tot era el mateix en la seva personalitat, fou un excellent poeta, autor de *Primer —i últim— llibre d'exercicis* (1972), amb el qual guanyà el Premi Salvat-Papasseit. Abans havia escrit, i presentat a concurs l'any 1969, un altre llibre *Prima nox*. Cap dels dos era gaire llarg i es van publicar junts en un volum a la col·lecció «Els Llibres de les Quatre Estacions», el 1973. En total són trenta-tres poemes, si no els he comptat malament. L'estil és lliure, apassionat, i el llenguatge no és planer. Per entendre'l cal estar a l'aguait de què vol dir, però també cal el diccionari, perquè el lèxic és molt ric. La seva culturització ja li venia de l'arrel familiar, que ha seguit.

JACINT CORBELLA
Secció de Ciències Biològiques

Oriol Casassas i el llenguatge mèdic

El títol que vaig proposar per a la meva intervenció va ser «Oriol Casassas i el llenguatge mèdic». I amb relació a aquest títol desitjo fer dues precisions. La primera fa referència a com va convertir-se Oriol Casassas en un apassionat del llenguatge mèdic acurat i com va adquirir un profund coneixement de la llengua, propi d'un filòleg molt competent. Va assolir aquesta fita a través del seu apassionat amor al país, a la seva llengua i a la seva cultura. La segona precisió fa referència a l'abast de la meva exposició. La passió i les accions d'Oriol Casassas a favor de la nostra llengua es van posar en evidència en molts àmbits com en el dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, en els Congressos de Pediatres de Llengua Catalana o en el si de la Societat Catalana de Biologia, però jo em limitaré a les activitats que va realitzar en el si de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears dirigint la ciclòpia obra *Diccionari enciclopèdic de medicina*, i en una fase prèvia amb la seva molt activa participació en les dues edicions del *Vocabulari mèdic*, que van ser publicades per l'Acadèmia i que van precedir el *Diccionari*.

La història del *Vocabulari mèdic* va començar poc després de l'inici del mandat de la Junta de Govern de l'Acadèmia que va presidir Josep Laporte (1970-1974). De forma similar al que va ocórrer cent anys abans amb la creació de l'Acadèmia, va ser decisiva la iniciativa d'un grup d'estudiants que va proposar la realització d'una taula rodona per a promoure l'ús del català en la literatura mèdica. Aquesta trobada va tenir lloc el 9 de desembre de 1971 i allí es va decidir la necessitat de posar al dia el *Diccionari de medicina* de Corachan, publicat l'any 1936. Aquesta actualització representava una tasca immensa, i de fet aquesta petició va ser la llavor de la futura elaboració del *Diccionari enciclopèdic de medicina*. Però, mentrestant, la Junta de Govern de l'Acadèmia es va comprometre a elaborar un vocabulari mèdic com una eina provisional per a ajudar a restablir la utilització del català en el llenguatge mèdic. El *Vocabulari*, en una complexa tasca que va durar tres anys, fou re-

dactat per Josep Alsina i Bofill, Oriol Casassas, Josep Laporte i Joaquim Ramis, amb l'assessorament lingüístic de Ramon Aramon, com a representant de l'Institut d'Estudis Catalans, i amb l'ajut d'altres entusiastes col·laboradors. En aquesta primera edició del *Vocabulari* (desembre de 1974) Oriol Casassas redacta, a manera de pròleg, un «Advertiment» en el qual descriu de forma detallada i apassionada la necessitat d'aplicar el màxim rigor filològic en la normalització del català en el llenguatge mèdic actual. Esmenta tots els entrebancs i dificultats i assenyala amb gran detall i rigor el perquè de la selecció dels mots que figuren en el *Vocabulari*.

La primera edició del *Vocabulari mèdic*, sortosament, es va esgotar en pocs anys i l'Acadèmia va decidir preparar-ne una segona edició, que es va publicar el setembre de 1979. En aquesta segona edició es va incorporar com a nou redactor Josep M. Costa i Molinari i es va comptar, també, amb nous entusiastes col·laboradors. Oriol Casassas, aleshores president de l'Acadèmia, en va fer una apassionada presentació en què va comentar la incorporació d'un mil addicions suggerides per diferents membres del cos de redacció i per alguns especialistes que valoraven molt el projecte i que trobaven a faltar alguna definició.

Però el *Vocabulari* era una eina important, però només una eina... El català mèdic necessitava quelcom més. Necessitava un autèntic diccionari que substituís el vell Corachan... I aquesta és la gegantina tasca que es va imposar Oriol Casassas quan l'Acadèmia li va demanar que assumís la direcció del projecte. Malgrat que el *Diccionari enciclopèdic de medicina* va tenir el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, del Col·legi de Metges de Barcelona i de la Fundació Enciclopèdia Catalana, el finançament era molt limitat donada la magnitud del projecte. Però, per sort, el *Diccionari* va comptar amb la generositat i disponibilitat d'eminents consultors i de múltiples col·laboradors. L'equip de redactors va estar format per Josep Alsina i Bofill, Oriol Casassas, Joaquim Ramis, Eduard Llauredó i Jaume Francí, mentre que l'assessorament lingüístic va comptar amb Ramon Aramon, Joan Bastardas, Jordi Carbonell i Joan Veny, membres de la Secció Filològica de l'IEC. Però cal destacar que Oriol Casassas, el director de l'obra, va revisar personalment totes i cada una de les més de 56.000 entrades del *Diccionari*... Una tasca autènticament ciclòpia, una veritable follia. Deixeu-m'ho dir amb les paraules que va pronunciar l'Oriol Casassas en l'acte de presentació de la primera edició del *Diccionari enciclopèdic de medicina*, que va tenir lloc al Palau de la Generalitat el 8 de novembre de 1990: «Si algú posa en dubte que en l'home viuen follia i seny, l'amor, l'esperança, la passió i la tendresa, l'esperit de servei i la fidelitat, les conviccions i l'entusiasme i encara d'altres coses, fins a fer que sigui dit, segons l'expressió de Pascal "l'home ultrapassa l'home, infinitament", si algú ho posa en dubte, amb el *Diccionari enciclopèdic de medicina* té un argument de certesa de l'afirmació. Perquè el *Diccionari enciclopèdic de medicina* és fet de follia i seny, d'esperança, de passió i tendresa, de servei i de fidelitat, de convicció i entusiasme».

Però, sobretot, l'esperit d'Oriol Casassas en el text escrit de la presentació del *Diccionari* estava impregnat d'esperança. I així ho feia constar al final del prefaci: «Tinc l'esperança que aquest diccionari, una vegada i moltes, ajudarà les persones que l'obrin; l'esperança que els que de debò han col·laborat en la seva confecció estan segurs del meu afecte i la meva admiració, l'esperança que els homes de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques que em distingiren amb l'encàrrec de la direcció d'aquesta obra no arribaran a tenir cap bri de penediment per la decisió que prengueren. I, per damunt de tot, tinc l'esperança que, malgrat tot, s'acabarà estenent pel nostre racó de món la límpida impressió que res no ha estat debades».

Vaig tenir ocasió de parlar moltes vegades amb l'Oriol durant l'elaboració del *Diccionari* i sempre les converses estaven impregnades per la seva passió pel llenguatge correcte i per la seva intolerància amb les incoherències etimològiques i filològiques. Només en posaré tres exemples:

1. Suffixos *-gen* i *-gènic*. Com ja comentava, amb molta raó, Oriol Casassas en l'«Advertiment» de la primera edició del *Vocabulari mèdic*, cal posar ordre en l'ús confús i incorrecte d'aquests suffixos en la terminologia mèdica, a causa del calc del seu arbitrari ús en diccionaris de diverses llengües. De fet l'ús correcte del sufix *-gen* hauria d'estar reservat a la significació 'que genera'. Així, en les paraules *pato-gen* i *carcinogen*, que signifiquen 'que genera malaltia' i 'que genera càncer'. Altrament, el sufix *-gènic*, que significa 'generat per', 'generat a través de', s'hauria de reservar a paraules com *iatrogènic* i *nefrogènic*, que signifiquen 'generat pel metge' i 'generat a través del ronyó'.

Malgrat que hem progressat en l'ús correcte d'aquests dos suffixos, trenta-vuit anys després de la publicació de la primera edició del *Vocabulari* encara queda molt camí per recórrer...

2. Aquest segon exemple és una batalla perduda. A Oriol Casassas el posaven molt nerviós les incoherències etimològiques i filològiques. Així acceptava molt a contracor la paraula *mamografia*, completament introduïda en el llenguatge mèdic. Deia: «No sé per què hem d'acceptar aquest mot, etimològicament híbrid, del llatí *mamma* i del grec *gráphô*s, quan utilitzem el prefix grec (*mastós*) en diverses paraules referides a la mama (*mastitis*, *mastectomia*, *mastopatia fibroquística*)». En la segona edició del *Diccionari* hem mantingut, seguint l'opinió de l'Oriol, la paraula *mastografia* com a primera elecció, davant de *mamografia*. No obstant això, aquesta batalla està realment perduda, perquè vint-i-dos anys després de la publicació del *Diccionari* encara no he sentit mai que a una dona li hagin practicat una mastografia o que un metge hagi demanat aquesta exploració...

3. El tercer exemple és una petició personal de l'Oriol. Coneixedor que jo havia treballat en el camp de les endocrinopaties autoimmunitàries, em va dir: «Màrius, m'has d'ajudar. Hem de bandejar l'ús indegut del sufix *-immune*. Que els espanyols i els anglesos ho diguin com vulguin però nosaltres ho hem de dir bé». La paraula

immune significa 'que posseeix immunitat'. Així direm que «aquesta nena és immune a la rubèola», perquè ha estat vacunada contra el virus productor d'aquesta infecció, però els trastorns o les malalties no són «immunes» sinó «immunitaris». Així, direm «malalties autoimmunitàries» o «trastorns immunitaris». Hem avançat en la utilització correcta d'aquests sufixos, però la lluita no és fàcil donada la forta influència de les denominacions habituals utilitzades en anglès i espanyol.

El *Diccionari* va tenir una àmplia difusió, el tiratge es va esgotar i va ser necessari preparar-ne una segona edició, i l'Eduard Llauredó, en Joaquim Ramis, sempre amb permanent disponibilitat, i jo mateix vàrem assumir la coordinació i el desplegament del projecte. Però la segona edició del *Diccionari* és una altra història de la qual no em toca parlar avui. Però sí que vull fer constar, per acabar, la causa que Oriol Casassas no participés en aquesta nova etapa del *Diccionari*. Va ser, només, per raons d'edat, i sobretot de salut, però en cap cas per desavinences amb l'equip del *Diccionari*, com alguna informació incorrecta ha difós.

Em plau en aquest moment donar lectura a una targeta manuscrita que l'Oriol ens va trametre a en Joaquim Ramis i a mi el 10 de juliol de l'any 2000, poc després de l'aparició de la segona edició:

B. 10 VII 00

Benvolguts amics Màrius i Joaquim,
he rebut el *Diccionari*. Si us dic que us en dono les gràcies i que, a més, us felicito, em quedo tan curt, quedo tan lluny del meu reconeixement per la vostra feina i la vostra dedicació, que hauré de furgar entre les possibilitats del lèxic per mirar de trobar els superlatius pertinents. De debò, queda molt bé, fa molta patxoca i el contingut -que encara no he acabat de fullejar- em fa sentir segur que està en consonància. S'hauria d'anar pensant en la 3a edició, per si el català encara perdura d'aquí a 10 anys.

Molt sincerament, una abraçada

Oriol, no pateixis. Han transcorregut més de dotze anys des de l'aparició de la segona edició, el català és més viu que mai i la tercera edició del *Diccionari* ja s'ha posat en marxa...

Oriol, et trobarem molt a faltar. Ens quedarà per sempre el teu record i el teu exemple de permanent i apassionat servei al nostre país i a la nostra llengua.

MÀRIUS FOZ
Secció de Ciències Biològiques

Oriol Casassas, historiador de la medicina

L'obra del doctor Oriol Casassas ha estat definida com una síntesi de ciència i cultura humanística. I dins aquesta darrera vessant, el cultiu de la història en els més diversos aspectes —social, polític, literari, artístic o filosòfic— ha estat una constant. Un capítol a part el constitueixen les seves «passejades» (expressió que hem trobat referida a la seva manera de tractar aquests temes) per la història de la medicina. Lluny de la superficialitat que aquesta expressió ens podria suggerir, tot seguit constatarem que en aquest camp Casassas ens ha deixat unes quantes obres de gran solidesa conceptual, reconegudament útils i que, com passa amb la majoria dels seus escrits, són un reflex de la seva polièdrica personalitat, fet que les fa especialment atractives. En el catàleg de la seva producció no ha estat aquest el tema més rellevant, però és indescindible del seu conjunt. Fent una parafrasi d'un clàssic text del professor López Piñero (*Medicina, historia, sociedad*), podríem enumerar els tres suports del pensament del doctor Casassas amb els conceptes *medicina, societat i història*, en aquest ordre (i no oblidem que ell mateix va definir la seva especialitat com a *sociomedicina*).

Es considerava l'Oriol Casassas un historiador? En tot cas, d'on li venia el seu interès i la seva relació amb els temes històrics? La resposta a aquestes qüestions ens la va donar als membres de la Societat Catalana d'Història de la Medicina amb motiu de la conferència inaugural del curs 1984-1985 (a la qual vaig tenir el plaer i la sort d'assistir) i que amb el títol «Esbós d'aproximació a l'Acadèmia i, sobretot, a les seves arrels» va sortir posteriorment publicada com a «Cinc estudiants», i forma part del llibre *Una faula i setze històries*, al qual després ens referirem. Abans d'entrar en matèria, en una d'aquelles llargues introduccions que sovint havia de limitar per no perllongar excessivament el discurs, ens va fer una reflexió sobre les tres maneres a través de les quals, segons el seu parer, es podia establir relació amb la història.

La primera seria la «professionalitat», la més rigorosa, la que pot assolir realitzacions de més relleu. Lamenta, però, que «en alguns casos no va acompanyada d'irradiació de simpatia perquè sembla que algun dels seus practicants es creuen posseïdors del dret d'exclusiva» (comentari que podria tenir a veure amb alguna situació universitària coetània, i que ara no comentarem).

La segona forma seria la del «diletantisme», concepte al qual Casassas li treu el sentit despectiu que sovint porta associat, atès que tenint en compte el seu origen italià (de *diletto*, que significa 'goig' o 'fruïció') cal entendre'l com la «dedicació a un art o a l'estudi d'una matèria no per professió sinó per una viva afecció, una plaent inclinació».

I la tercera forma d'establir relació amb la història seria la simple «curiositat», moltes vegades, una enorme curiositat. Aquesta era la via amb la qual s'identificava l'Oriol Casassas: reconeixia que l'únic títol per considerar-se historiador era la seva enorme curiositat.

Va ser, doncs, un historiador encuriós, i a la vegada, rigorós. En la mateixa conferència, va establir que la història no podia ser entesa com la simple narració dels fets del passat. Ans al contrari, i citant paraules del professor Josep Fontana, havia de ser una eina útil, per ajudar l'home a entendre la seva situació i ajudar-lo a construir més conscientment el seu futur. I per aconseguir aquest objectiu, l'estudiós de la història havia d'anar relacionant i lligant els fets amb llurs causes, estudiant de cada fet els seus motius i les seves conseqüències, dibuixant per a cada fet el panorama de l'època. Aquest concepte de la història global i a la vegada útil el va repetir posteriorment en altres llocs, reafirmant que les referències històriques havien de servir per a saber d'on venim, i sobretot per a avaluar el camí que hem fet des del punt d'origen i sospesar si és el que hauríem, entre tots, hagut de fer.

Aquest plantejament ens pot servir com a introducció a la revisió d'algunes de les seves obres: en efecte, sense exageració podríem dir que, amb l'estímul de la curiositat i la voluntat de ser útil, el nostre autor ens ha deixat uns quants treballs destacables en el terreny de la història de la medicina, dels quals ara parlarem breument.

El primer i més antic és, probablement, el més conegut. Es tracta de *La medicina catalana del segle xx*, publicat per Edicions 62 el 1970 i encara avui un llibre de referència i utilitzat pels estudiants de la matèria. El seu títol a dia d'avui ens pot dur a error respecte al seu contingut: ni explica tot el segle xx (és obvi que hi manquen els darrers trenta anys) ni es limita exclusivament als fets succeïts a partir de 1900 (amb bon criteri historiogràfic, i tal com l'autor va desenvolupar posteriorment, la consciència d'un moviment catalanista que englobava aspectes no solament polítics, sinó també culturals i mèdics la trobem ja en ple segle xix, els dies de la Renaixença). Malgrat aquestes aparents limitacions, el llibre, escrit segurament en condicions difícils per l'entorn sociopolític (per fer-nos una idea: gairebé no es parla dels metges exiliats, sinó d'«emigrats l'any 1939»), conserva la seva utilitat

com a eina de consulta gràcies a la completa i ben escollida relació de noms, fets, institucions i altres materials considerats imprescindibles amb relació a la medicina de Catalunya en l'època estudiada. Però no és solament una mena d'inventari; coherent amb les idees apuntades anteriorment, Casassas escriu l'obra convençut que la medicina, en tots els seus aspectes, va tan lligada a les condicions sociològiques, econòmiques i polítiques que la revisió de la història de la medicina d'un país denota els moviments de la història general d'aquell país. I demostra que l'aparició d'una medicina catalana conscient, que situa com a moment clau en els inicis del segle xx, és una conseqüència de la presa de consciència general a Catalunya: no en va, i coincidint amb els anys de la Solidaritat Catalana i amb la Mancomunitat, comencen a celebrar-se els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, es constitueix la Societat de Biologia de Barcelona i s'inicien publicacions mèdiques en català.

El text està estructurat en tres blocs, després d'una introducció amb els antecedents: «Els anys 1900-1930»; «Els anys de l'Autònoma (1931-1939)», i «Avui, 1939-1969». Però arribat a aquest punt, l'historiador no vol posar el punt i final a la seva tasca i s'atreveix a fer un exercici sorprenent i potser inesperat de prospectiva, i escriu un darrer capítol que el mateix Casassas considera el més important. Sota l'epígraf: «I demà? Les perspectives», l'autor es pregunta:

I demà? Demà, què serà la Medicina d'aquest nostre vell país? En la resposta a aquesta pregunta hi ha la part més compromesa d'aquest llibre. I la part més arriscada, més vulnerable, més fantasiosa, però potser també la més útil. O, potser, l'única part útil del llibre.

I segueix una àmplia i extensa previsió de tots els canvis que caldria fer per modernitzar les estructures de la medicina del nostre país; en el seu escenari de futur, Casassas no oblida cap aspecte: la medicina i les seves relacions amb l'estructura social i econòmica, l'ensenyament, la recerca, la sanitat, l'ordenació hospitalària, les escoles dels llavors encara coneguts com a «auxiliars mèdics» (infermeres, llevadores, fisioterapeutes, etc.) i fins i tot la divulgació de la cultura i l'educació sanitàries entre la societat. Si, com deia el professor Laín Entralgo, la història és un record al servei d'una esperança, no hi ha dubte que aquestes pàgines van ser escrites amb un desig confiat de canvi de tot un món que, ara ho sabem, ja tenia els dies comptats.

Gairebé un quart de segle després del primer aparegué el segon llibre, al qual ens referirem. Escrit en col·laboració amb el doctor Joaquim Ramis va sortir publicat l'any 1993 amb el títol *Metges de nens. Cent anys de pediatria a Catalunya*. I com diu la presentació, és més que una història de metges. Un cop més, Casassas no es limita a descriure uns esdeveniments concrets, en aquest cas, la història de la Societat Catalana de Pediatria i de l'atenció als infants, sinó que ens parla també, i sobretot, de pedagogia, de sociologia, i fins i tot de política i d'urbanisme. En les seves pàgines

trobarem històries d'entrebancs i penombra, de la galerna i el llamp, de l'assistència en blanc i negre, de sapastres i d'hàbils marmessors datius, de vides truncades, d'una societat de metges-ciutadans, del dolor i de tots els innocents del món, entre altres capítols. Malgrat el seu esperit crític, o potser precisament per això, és un llibre divertit, ple d'un reconfortant humor. Amb el complement d'un utilíssim glosari escrit per en Joaquim Ramis, el llibre conserva tot el seu atractiu.

El tercer llibre que cal recordar és *Una faula i setze històries* (1999), segurament el més personal. Més que un text d'història de la medicina, que també, podríem dir que és una història personal. El subtítol ens dóna la clau: *Excursió pel camp de les ciències humanes sortint del despatx d'un metge*. Com va dir el professor Pere Lluís Font en la seva presentació: «En realitat no són setze històries, sinó una sèrie de capítols d'una única història, que és la seva, i que es pot considerar també com una faula, la faula de l'autor mateix. Són un centenar de treballs (articles, conferències, parlaments de diverses menes i en situacions diverses) en què, tot passejant-se per la història i la geografia, parla de temes aparentment (només aparentment) diversos: salut, llengua, cultura, educació, llibertat, pensament... És un recull d'obra "esparsa" però no "dispersa", perquè té una profunda unitat... L'autor és tot sencer en el llibre». I arriba a comparar-lo amb els *Assaigs* de Montaigne: «pel seu llenguatge saborós, per la seva frescor, per la seva capacitat narrativa, per la seva llibertat d'estil i de pensament, per la seva profunda humanitat, per la presència (no intencionada, però ben real) de l'autor en cada pàgina. I també perquè, com en el cas dels *Assaigs* de Montaigne, se'n pot començar la lectura per qualsevol capítol». D'acord amb aquesta apreciació, i deixant a banda l'interès del llibre com a font historiogràfica per a conèixer el personatge Oriol Casassas, l'historiador de la medicina farà bé d'obrir les seves pàgines pels capítols en els quals l'autor llueix la seva erudició en el terreny de la biografia historicomèdica. Aquesta és una temàtica que l'autor cultivà en diferents moments de la seva producció, com veurem tot seguit. En el llibre ara esmentat hi trobem una bona selecció de biografies curtes, o retrats, de diferents personalitats mèdiques, que van des de personatges d'un «pretèrit venerable», Antoni de Gimbernat i Anton de Borja, fins als il·lustres contemporanis, com Josep Trueta, Pompeu Pascual, Màrius Torres, Pere Calafell i Josep Alsina i Bofill, entre d'altres, sense oblidar els d'un passat recent, entre els quals destaca August Pi i Sunyer.

En el terreny dels estudis biogràfics, sobresurt un altre llibre de pes: *Josep Alsina i Bofill, l'exemple* (1996); no és simplement un recorregut per la vida d'aquell gran metge, lingüista i patriota, exemple per a tots; el biògraf aprofita per fer també un aprofundit estudi del seu entorn i del seu temps, i ens apropa així al conjunt de tota una època. I encara, sense moure'ns d'aquest apartat, cal recordar unes semblances biogràfiques editades per aquest Institut d'Estudis Catalans i que Casassas dedicà a tres personatges protagonistes de la medicina catalana: els doctors Miquel A. Fargas i Roca, Josep Trueta i Raspall i Leandre Cervera i Astor. Són pe-

ces curtes però ben estructurades a partir de fonts primàries d'arxiu, raó per la qual encara poden aportar bona informació als estudiosos.

Acabarem aquesta modesta aproximació a l'obra historicomèdica del doctor Oriol Casassas resumint els temes prevalents en la seva bibliografia. En aquesta apressada revisió destacaria la història de les activitats de la Societat Catalana de Biologia i també de la Societat Catalana de Pediatria; un altre tema foren diversos estudis detallats dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (amb treballs publicats dins el llibre que resumeix la seva història, a cura del doctor Joaquim Ramis), i encara hi podríem afegir el seu interès per la Universitat Autònoma dels anys trenta, tema d'una de les seves darreres col·laboracions en el curs República, universitat i autonomia, que va tenir lloc a la Universitat de Barcelona el juliol de 2008.

Ja hem dit abans que l'Oriol Casassas sentia un profund respecte pels historiadors. Potser per aquesta raó, un excés de prudència va fer que la seva relació amb les institucions representatives d'aquest món fos molt discreta, podríem dir que gairebé anecdòtica. Una participació activa en el Primer Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana, celebrat a Barcelona i Montpeller el juny de 1970 (amb el seu llibre *La medicina catalana del segle xx*, maig de 1970, encara calent a les llibreries); la vicepresidència del Segon Congrés (Barcelona, 1975); alguna conferència ocasional com l'esmentada al principi en les sessions de la Societat Catalana, i un breu pas com a membre del Patronat del Museu d'Història de la Medicina de Catalunya entre 1980 i 1982. Tot plegat no tindria una gran transcendència. Però, com hem intentat expressar, ens queda la seva obra, que continuarem consultant i que justifica amb escreix els actes com el que avui estem celebrant.

CARLES HERVÀS I PUYAL

Expresident de la Societat Catalana d'Història de la Medicina
Acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya

Records personals. La seva estima per la pediatria social. La seva vinculació al País Valencià

Al doctor Oriol Casassas in memoriam

Del doctor Oriol Casassas se n'ha parlat molt. S'ha ressaltat la seua gran personalitat, la seua enorme capacitat de treball conservada fins als darrers moments de la seua vida, el seu constant compromís amb el nostre país i la nostra llengua, la seua amplíssima cultura i inquietud intel·lectual, el seu abundant i valuós llegat bibliogràfic tant mèdic com històric, lexicològic, social, poètic, etc. Per la meua part no tindria cap sentit insistir-hi i repetir-ho. Tan sols voldria mencionar ara, entre la seua bibliografia, una publicació petita, poc coneguda però que deixa patent la confluència dels seus dos grans amors: la pediatria social i la cultura catalana. Es tracta de l'edició, precedida d'una ampla introducció, del *Llibre de doctrina pueril*, de Ramon Llull, amb motiu del Segon Congrés de Pediatres de Llengua Catalana, celebrat a Ciutat de Mallorca l'any 1981. Eixa introducció, que podria ser perfectament una tesi doctoral d'història, centra perfectament la figura del nostre gran mallorquí universal del segle XIV i la seua època i detalla les rivalitats entre les òrdenes franciscana i dominicana, de gran importància en la vida i obra de Llull.

Els objectius de la meua intervenció són molt més modestos: voldria limitar-me a afegir uns petits detalls de les vivències personals que vaig tindre la sort i l'honor de compartir amb l'Oriol i ressaltar les constants mostres de la seua gran estima pel País Valencià fruit del profund coneixement de la nostra història i dels llocs i esdeveniments que succeïren i segueixen succeint en les nostres terres, alguns fonamentals per a la nostra llengua i cultura.

VIVÈNCIES PERSONALS

Voldria emmarcar aquestes vivències entre els meus primers i darrers contactes amb Oriol Casassas separats per no menys de quaranta-cinc anys. Al llarg d'aquestes quatre dècades i mitja foren moltes les empreses comunes, molts els

esforços i moltes les satisfaccions, sense que mancaren entrebancs i decepcions, que, gràcies al gegantí impuls i tenacitat del doctor Casassas, anàvem superant.

En 1967 jo formava part de la Junta Directiva de la Societat Valenciana de Pediatria. Des de feia temps tenien lloc cada dos anys unes reunions conjuntes de les societats Valenciana i Catalana de Pediatria, alternativament en un territori i l'altre. La darrera d'aquestes reunions conjuntes catalanovelencianes se celebrà a Montblanc l'any 1969, quan Oriol Casassas era president de la Societat Catalana de Pediatria. En la sessió de cloenda d'aquella reunió s'havia d'acordar la data i el lloc de la següent. Arran de l'aleshores recent creació de la Societat Balear de Pediatria, s'apuntà la possibilitat de transformar aquestes trobades en tripartides amb la participació dels companys de les Illes. La cosa quedà en l'aire sense concretar res, amb l'únic acord de discutir-ho per part de les tres societats. Uns mesos més tard Oriol vingué a València amb la proposta de convertir aquestes reunions en autèntics Congressos de Pediatres de Llengua Catalana. Sense que mancaren algunes reticències per part de la Societat Valenciana de Pediatria, els pediatres valencians ho acceptàrem i acordàrem col·laborar en el Primer Congrés programat per a l'any 1978 a Girona sota la presidència de l'Oriol. Allò fou la confirmació d'una amistat que duraria tres dècades i mitja més i que convertiren per a mi l'admirat doctor Casassas en un exemple, un gran mestre i un model a seguir.

Per a la preparació del Congrés de Girona es posà automàticament en marxa eixa autèntica locomotora que era l'Oriol. Identificàrem mitja dotzena de pediatres valencians compromesos en l'empresa i començàrem a «reclutar» més pediatres disposats a participar-hi i inscriure's al Congrés. En aquest sentit no vull deixar de mencionar la figura del doctor Cèsar Sainz i Bas, il·lustre cardiòleg infantil, per desgràcia molt prematurament desaparegut. Visitàrem pràcticament tots els hospitals del País Valencià amb serveis de pediatria i tinguérem prou d'èxit, i comprovàrem amb satisfacció que hi havia molts més pediatres valencians disposats a presentar ponències i comunicacions en català dels que ens pensàvem.

En la cerimònia inaugural, celebrada en un Teatre Principal de Girona ple de gom a gom, l'aleshores president de la Societat Valenciana de Pediatria, doctor Josep Micó i Catalán, digué en el seu parlament que «a partir d'ara els nens catalans, els xiquets valencians i els allots balears podran disposar de pediatres que els atenguen millor en llur pròpia llengua». La frase agradà molt a Oriol que defengué sempre les varietats lingüístiques del català i ens recomanà reiteradament als pediatres valencians que no abandonàrem mai la preciosa paraula *xiquet*.

Amb motiu d'aquell Primer Congrés de Pediatres de Llengua Catalana es crea un col·lectiu de pediatres valencians disposats a seguir amb l'ús de la nostra llengua i promoure-la en la seua pràctica professional, així com a participar en futurs fòrums pediàtrics. Per sort així succeí i el col·lectiu anà eixamplant-se, renovant-se i rejuvenint-se. Aquest Primer Congrés de Pediatres de Llengua Catalana fou seguit

per nou més celebrats a Palma, Andorra, Peníscola, Tarragona, Calvià, el Campello (Alacant), Perpinyà, Barcelona i Ciutadella. En tots hi hagué una important participació valenciana i quedà ben patent en tot moment l'estímul i la col·laboració fonamental del doctor Casassas. Per desgràcia les circumstàncies actuals fan que el Desè Congrés celebrat a Ciutadella de Menorca l'any 2010 potser siga el darrer de la sèrie.

L'any 1998 Oriol em donà una gran sorpresa. S'havia produït una vacant en la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans i m'havia proposat com a candidat a ocupar-la. Evidentment fou per a mi una gran satisfacció i veia que em podria caure una gran responsabilitat, que considerava immerescuda i per damunt de les meues capacitats. Ell m'hi animà i, seguint els seus consells, vaig començar el recull de papers del meu currículum i l'hi vaig fer arribar. A la darrera d'aquell mateix any la meua candidatura fou acceptada pel Ple de l'IEC i em vaig convertir en membre numerari de la nostra màxima institució acadèmica. El mateix doctor Casassas, com a padrí meu, pronuncià la per a mi inoblidable presentació del meu discurs d'ingrés en la corporació. Un motiu més d'agraïment que li dec perennement a l'Oriol. La nova vinculació amb l'IEC em donà ocasió de tindre un contacte permanent amb Oriol, mantenir-hi fructuosos diàlegs i col·laborar amb més freqüència en algunes tasques.

Vaig viure amb molta preocupació i tristesa el decaïment que, per imperatiu de l'edat, sofria la seua salut física, en cap moment acompanyada d'afebliment mental ni intel·lectual ni de debilitació del seu entusiasme per la nostra cultura, especialment per la nostra llengua. Finalment, a la primeria de setembre de 2012, arribà l'inevitable final. Uns dies abans el vaig visitar a casa seva. La trobada fou d'una gran càrrega emocional per a tots dos. Oriol estava postrat al llit, molt abatut però perfectament lúcid, m'agarrà la mà i amb una veu molt dèbil em recordà les moltes activitats que havíem fet junts al llarg de prop de quaranta-cinc anys. La seua memòria es mantenia prodigiosa, ho recordava tot. Li vaig donar ànims tan bé com vaig saber, li vaig recordar la seua immensa tasca produïda i la satisfacció que podia tindre a la vista d'una biografia tan plena i productiva, la llavor que ha sembrat que no deixarà de produir abundants fruits...

Oriol estava convençut que era la darrera vegada que parlàvem..., com efectivament i per desgràcia va ocórrer. Amb la desaparició del doctor Oriol Casassas perdía un dels meus millors amics, un mestre, un estímul, un model que recordaré tota la vida.

VINCULACIÓ AL PAÍS VALENCIÀ

No vull acabar les meues paraules sense insistir en el gran amor i la gran vinculació que sentia pel País Valencià. Oriol va vindre molt sovint al País Valencià i visità les ciutats i llocs valencians més importants, sobretot els més significatius per a

la nostra història comuna. En la seua visita al castell de Xàtiva es va emocionar veient el pou on fou torturat fins a la mort el comte Jaume II d'Urgell, *el Dissortat*, per l'únic delictes d'ésser l'hereu legítim de la Corona d'Aragó, el tron de la qual li fou arrabassat en l'ominós Compromís de Casp, que significà la fi de la dinastia de Barcelona i la introducció a casa nostra de la castellana dels Trastàmara. No seria l'únic canvi de dinastia que suposà un gravíssim entrebanc per a nosaltres... També recorde la seua emoció davant la tomba del nostre gran poeta Ausiàs March a la catedral de València, molt prop de l'entrada per la porta romànica, l'admiració pels monuments més significatius de la capital valenciana, sobretot el que queda del gòtic anomenat en totes les històries de l'art com a «gòtic català» (Llotja de la Seda, torre del Miquelet, etc.) i que ara en els llibres escolars valencians s'amaga aquest qualificatiu. El paisatge valencià també l'impressionava, inclús va escriure un poema en què jugava fonèticament amb noms de la geografia valenciana: Calp, Carraixet, etc.

Ja no tenim entre nosaltres el doctor Oriol Casassas, no podem gaudir del seu diàleg ni compartir el seu entusiasme, ens quedarà però per sempre el seu inesborrable exemple.

FRANCESC ASENSI I BOTET
Secció de Ciències Biològiques

Oriol Casassas i la Societat Catalana de Biologia

La vinculació de l'Oriol Casassas amb la Societat Catalana de Biologia arrenca del mateix procés de la represa dels anys seixanta. Es podria dir sense mentir que d'abans i tot. El trobem ja entre els assistents a la conferència «Criteri modern sobre l'epidemiologia i la patogènia de la poliomièlitis», que Josep Trueta va donar el 12 d'abril de 1954 a la casa de Josep Puig i Cadafalch, tímida intent de represa de l'antiga Societat de Biologia de Barcelona que no va arribar a quallar fins uns anys després, ja sota el nom de Societat Catalana de Biologia.

En la represa veritable el trobem present des de la primera de les anomenades «reunions biològiques», el 14 de febrer de 1962. La prudència feia encara que no es parlés obertament de la Societat com a tal, però podem considerar aquella primera «reunió biològica» com l'acte fundacional de la Societat de Biologia renascuda, encara que l'assemblea constituent (púdicament anomenada «reunió privada» per sortejar la «legalitat» vigent a l'època) no va tenir lloc fins al 10 d'octubre de 1963 al Palau Dalmaes del carrer Montcada de Barcelona, llavors seu d'Òmnium Cultural. Una seu que dos mesos després seria clausurada per ordre governativa i no seria reoberta fins al 1967. La denominació de «reunió privada» per a les assemblees generals de la Societat es va mantenir fins a la que va tenir lloc el 30 de gener de 1976.

L'Oriol Casassas va quedar enrolat immediatament en el grup dels «joves» (uns «joves» d'entre trenta i quaranta anys, alguns més grans i tot) i va ser nomenat soci agregat. També s'incorporà a la Ponència de Lexicografia, un dels nuclis més actius de la Societat, que el desembre de 1965 publicava el primer full ciclostilat d'una sèrie de la qual aparegueren fins a set números fins al gener de 1968, precedent dels *Fulls Lexicogràfics*, dels quals parlaré més endavant. El full en qüestió introduïa tres mots nous no inclosos al *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra, reconegut llavors com a normatiu per l'IEC: *penicil·lina*, *gradeta* i *eritró*. Recordo encara les consideracions poc pietoses que als estudiants de ciències biològiques

(jo mateix n'era un, de tercer curs), en aquell any de la Caputxinada, ens inspirà que l'esforç estrenu de la Societat de Biologia i l'Institut d'Estudis Catalans (perquè el full en qüestió no va ser imprès fins que l'Institut d'Estudis Catalans hi va donar el vistiplau) només hagués donat per aprovar tres mots que eren d'ús corrent des de feia com a mínim dues dècades.

En aquests anys, com han assenyalat altres ponents, els interessos de l'Oriol Casassas se centraven principalment en els aspectes socials de la medicina i més particularment de la pediatria, la seva especialitat. Així, la primera comunicació que va presentar a la Societat va consistir en la presentació de la ponència, dirigida per Pere Calafell i redactada per Pere Calafell mateix, Ignasi Aragó, Ramon Bacardí, Oriol Casassas i Joan Martínez-Mora, «L'hospitalització pediàtrica a Catalunya». Elaborada en el marc de la Societat Catalana de Pediatria, havia estat presentada l'octubre de 1966 (naturalment en castellà) a la V Reunión Anual de la Asociación de Peditras Españoles. La comunicació d'Oriol Casassas a la Societat, el 24 de febrer de 1967, va ser la primera presentació en català d'aquella ponència fora del marc de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques.

Aquesta presentació gairebé va coincidir amb l'elecció d'Oriol Casassas com a vocal d'agregats, càrrec que va ocupar del 19 de gener de 1967 al 18 de gener de 1968, data en què va cessar perquè va ser nomenat soci numerari (va ser succeït, per cert, per Robert Bargalló, el primer biòleg no metge que va ocupar el càrrec). Un any més tard, el 18 de gener de 1969 era elegit vocal de numeraris, càrrec que va ocupar dos anys, fins al 21 de gener de 1971.

I arribem a 1973 i al Manifest de Prada. L'agost d'aquell any, en el marc de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent, va tenir lloc la taula rodona «El català, llengua d'expressió científica». La Societat hi va tenir una presència ben activa, sobretot en la redacció inicial del manifest que en derivà. L'Oriol Casassas, juntament amb en Ramon Folch, que —com Casassas— havia estat vocal d'agregats de la Societat (1970-1971) i, en aquell moment, era secretari general de la Institució Catalana d'Història Natural, en van ser els redactors. Aquell manifest era la proclama a favor de l'ús del català en les tasques científiques feta des del convenciment que tant la peremptorietat de l'acció com les dificultats per resoldre eren comunes a totes les branques de la ciència i va ser signat per nombrosos científics dels Països Catalans en els mesos següents. Però potser el més remarcable és que abandonava el to temorenc i planyívol per proclamar sense embuts el dret a l'ús de la llengua pròpia en tots els àmbits i, en particular, en el de la ciència. Deia, per exemple:

Entenem que l'ús de la llengua pròpia —ultra un dret inalienable— constitueix, per dignitat, un imperatiu indefugible.

O també:

Manifestem que l'ús del català en el treball científic quotidià és irrenunciable per als homes de ciència de la nostra comunitat cultural.

Entre 1975 i 1976, just al llindar d'un canvi d'època, la Societat Catalana de Biologia, presidida per Carles Bas, i l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears es conjuraren per reprendre els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana justament al mateix lloc on s'havia celebrat el darrer abans de la catàstrofe civil de 1936-1939: la ciutat de Perpinyà. En aquesta represa, que tingué lloc del 23 al 26 de setembre de 1976, no podia faltar l'aportació d'Oriol Casassas en una ponència que esdevindria memorable, «Funció social de la medicina», que coordinà en col·laboració amb Jordi Gol.

Casassas s'havia reintegrat al Consell Directiu de la Societat el 30 de gener d'aquell 1976 com a vocal de Lexicografia, càrrec que va ocupar fins que va ser elegit per a la vicepresidència segona el 9 de febrer de 1978. Com a vocal de Lexicografia va promoure, conjuntament amb els representants de les comissions paral·leles de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, la Institució Catalana d'Història Natural i la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències, que el 1977 va publicar tres vocabularis bàsics (de matemàtiques, física i química; d'anatomia, bioquímica i física mèdica, i de biologia i geologia). Posteriorment, s'hi incorporaren el Col·legi de Farmacèutics i el de Metges de Barcelona i la Fundació Torrens-Ibern, així com grups d'estudiants dinamitzadors del català a les universitats de Barcelona, i va publicar, de 1978 a 1982, onze números d'un *Full Lexicogràfic*, amb tiratges d'entre 40.000 i 55.000 exemplars.

El 9 de febrer de 1978 Oriol Casassas va ser elegit vicepresident de la Societat i un any més tard, l'1 de febrer de 1979, president, càrrec que ocupà més de dos anys, fins al 8 d'abril de 1981. Aquest trienni 1978-1981 va coincidir amb moments crucials de la història recent del nostre país (discussió i aprovació de l'Estatut d'autonomia, elecció del primer Parlament autònom) i que també van ser crucials per a la Societat Catalana de Biologia.

Vaig tenir l'honor i la satisfacció de compartir-los amb ell al Consell Directiu de la Societat, primer com a vicesecretari i després com a secretari general. El 1978 el doctor Carles Bas, que n'ostentava la presidència, conscient del moment de traspass que la Societat de Biologia vivia, com el país sencer, va voler fixar la posició del Consell Directiu amb relació al paper que pertocava a la Societat Catalana de Biologia en aquell moment històric i en el futur immediat. Amb aquest objecte ens confià, a l'Oriol Casassas i a mi, la redacció d'un esborrany de declaració del Consell Directiu, que després de discutir i esmenat en successives reunions del

Consell Directiu va donar lloc a una declaració de la Societat Catalana de Biologia que va ser aprovada en una assemblea general extraordinària tinguda l'11 de desembre de 1978 a la Sala Sant Jordi del Palau Dalmaes.

En aquella declaració, s'afirmava, després de passar revista a la tasca duta a terme els anys precedents, sota les adverses circumstàncies ambientals dels darrers anys de la dictadura del general Franco, que:

[...] superades gairebé del tot aquelles circumstàncies polítiques adverses, creiem que la Societat Catalana de Biologia no pot plantejar-se com a única fita de cara al futur l'anar prosseguint de manera rutinària el seu ritme d'activitat d'aquests darrers anys arrossegant els hàbits, avui anacrònics, adquirits durant el llarg període de resistència i semi-clandestinitat. És a dir, la Societat bé que no ha d'abandonar les seves activitats tradicionals (sessions científiques, publicacions, treballs de lexicografia, etc.), cal que s'obri amb urgència a nous horitzons i que orienti algunes d'aquestes activitats de manera totalment nova. [...] no n'hi ha prou amb promoure i difondre biologia en català; cal fer possible que el nivell de la biologia als Països Catalans sigui comparable en quantitat i qualitat, en els seus aspectes docents, de recerca, institucionals i professionals, al dels altres països demogràficament, culturalment i econòmicament equiparables als nostres.

I amb l'objectiu d'assolir aquesta fita proposava quatre grups d'accions:

a) Estimular l'adhesió i la vinculació [a les tasques de la Societat] de tots els professionals catalans de les ciències de la vida (mitjançant la constitució de seccions i grups de treball especialitzats i interdisciplinaris) i d'altres possibles interessats en qüestions biològiques (mitjançant sessions de divulgació, assessorament, etc., a qualsevol lloc dels Països Catalans).

b) Ampliar el nombre i la varietat de les sessions (mitjançant l'afavoriment de l'activitat autònoma de les diferents comissions i grups de treball que es creïn i la promoció de temes monogràfics, científics o sociocientífics, d'abast ampli).

c) Dedicar una especialíssima atenció a la problemàtica social de la recerca en el camp de les ciències de la vida, tot establint contactes amb el màxim de persones i entitats interessades per la recerca en general.

d) Emprendre amb tot el rigor i en col·laboració amb altres entitats i organismes interessats (col·legis i seccions professionals, etc.) l'estudi de la situació i de les perspectives professionals i laborals dels diferents especialistes de les ciències de la vida i, conseqüentment, establir i impulsar unes propostes de solució.

El Consell Directiu elegit unes setmanes més tard, presidit per l'Oriol Casassas, va tenir lògicament la responsabilitat de desenvolupar en la pràctica les directrius contingudes en aquella declaració. Així, hom inicià una política de foment actiu de comissions d'especialitat (les primeres, la de Microbiologia i la de Biologia del Desenvolupament, ja havien iniciat les seves activitats el 1977) i de reorientació de les activitats de la Societat, que ben aviat s'ampliaren considerablement i pengue-

ren particular volada amb la conferència del premi Nobel de Medicina i Fisiologia de 1965, François Jacob, el 26 de maig de 1979.

A l'inici del curs 1978-1979 ja s'havia publicat per primera vegada un programa general de les sessions científiques mensuals per a tot el curs. Hom passava, a l'inici del curs 1979-1980, a publicar un programa d'activitats per a tot el curs molt més ampli, amb unes paraules liminars (escrites per l'Oriol Casassas) que no em puc resistir a reproduir perquè expressen amb concisió el programa d'acció per a aquells dos anys de mandat:

El primer president de la nostra Societat, August Pi i Sunyer, un dia va dir: «És pel nostre treball sobretot que serem patriotes. Perquè si el saber és una fruïció, el saber és també la força». La Societat Catalana de Biologia, de complet acord amb aquestes paraules, ha volgut adequar les seves activitats a aquesta precisa manera d'entendre les coses.

Ara bé, la nostra voluntat d'adequació arrenca del convenciment que el saber només esdevé, plenament, força quan, conjuntament, hom l'atén sense defallença i amb esperit obert, quan n'és feta —allí on calgui—la convenient difusió i quan la inquietud el posa al servei de la comunitat.

En aquell programa apareixien ja quatre o cinc activitats per mes, entre les quals figuraven les de les quatre primeres seccions especialitzades ja creades (Microbiologia, Biologia del Desenvolupament, Biologia Molecular i Ecologia), ben aviat seguides per tres més (Biologia de la Reproducció, Endocrinologia Experimental i Immunologia Experimental), així com diversos cursos, i s'hi feia constar la participació en els actes commemoratius del centenari del naixement d'August Pi i Sunyer i en l'organització de l'Onzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (celebrat a Reus el setembre de 1980), sessions conjuntes amb altres filials de l'IEC, etc. L'escarida convocatòria mensual de la sessió científica corresponent va ser substituïda per un programa de les activitats previstes per al mes següent acompanyat d'un comunicat amb un resum de les activitats i els acords presos pels òrgans directius de la Societat i les seves comissions. Paral·lelament, coincidint en el temps, d'una banda, amb el progrés de les obres de recondicionament dels espais de la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu i, d'una altra, amb la renúncia com a secretari general del doctor Babot, la Societat traslladava el seu arxiu del domicili d'aquest a una de les sales de les golfes de la Casa de Convalescència a principis de desembre de 1979. Va ser el primer espai materialment ocupat per algun dels estadants legítims —l'Institut d'Estudis Catalans i les seves filials— de la recuperada Casa de Convalescència.

D'una altra banda, en el mateix trienni, el desembre de 1978, Oriol Casassas havia succeït Josep Alsina i Bofill en la presidència de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, càrrec que ocuparia fins a finals de 1982. La seva

salut es va ressentir d'aquesta acumulació de responsabilitats sumada a les obligacions professionals i l'estiu de 1980 va patir un infart que el va deixar uns mesos inactiu i el va obligar en els mesos successius a moderar la seva activitat. Abans, però, com a president de les dues entitats promotores, havia anunciat, el 7 de juny de 1980, l'Onzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que havia de desenvolupar-se del 25 al 28 de setembre d'aquell any a Reus. En aquestes darreres dates, ja relativament recuperat, va poder presentar una extensa conferència: «Jaume Aiguader i la sanitat municipal».

Només els seus entrebancs de salut van impedir la seva reelecció per dos anys més al final del seu mandat a la Societat i va ser succeït per Jaume Palau i Albet. Però no van ser obstacle perquè hom li encomanés (i ell acceptés) fer-se càrrec de la conferència inaugural del curs 1982-1983: «De l'«Epístola als paers de Lleida» als «Treballs de la Societat Catalana de Biologia» en un mateix vehicle». Es commemorava el setantè aniversari de la fundació de la Societat i el vintè de la represa, i deia al començament de l'allocució:

[...] no faré la història de la Societat, ni faré [...] la història de la represa. La meva intenció és ressaltar-ne només un aspecte: allò que els fets que commemorarem tenen de decidida i enaltidora resolució de continuar el viatge —el viatge de la història— en el vell i insubstituïble vehicle —la llengua, la nostra llengua. La llengua del nostre pensament, la de les paraules que s'han fet vives —que han pres existència real—, la que ens fa homes —d'una comunitat concreta— d'un poble entre els pobles.

Uns mesos més tard, el 10 de febrer de 1983, participava amb altres antics presidents de la Societat en l'homenatge pòstum dedicat a la memòria de Pere Babot, el secretari general de la represa, sense la dedicació del qual probablement la Societat no hauria arribat a bon port i a qui Oriol Casassas dedicà un record emotiu.

També va continuar participant en les activitats de la Comissió de Lexicografia i no es pot desconèixer la seva participació en la concepció i execució del full *Què Cal Saber?*, que arriba mensualment a les mans dels socis de la Societat des del novembre de 1984. Va ser Silvia Atrian, com a vocal de Lexicografia de la Societat de 1984 a 1988, qui va promoure i fer realitat aquesta iniciativa i en va assegurar la continuïtat durant els primers quatre anys, però no són pas pocs els fulls, gairebé cap signat, que delaten l'autoria o la intervenció de l'Oriol Casassas. Poc després, el gener de 1985, Casassas era nomenat membre numerari de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans.

El 1987, en ocasió del 75è aniversari de la Societat, pronuncià, al Laboratori Municipal de Barcelona, una conferència memorable que encapçalà amb una frase d'August Pi i Sunyer que ell es complaïa molt a recordar sempre que venia a tomb:

«A ells [als joves] va el meu crit! En ells tota l'esperança». Eren moments difícils per a l'Institut d'Estudis Catalans i, amb ell, per a les seves filials per la poca sintonia envers l'IEC que els responsables de les polítiques culturals i científiques del Govern de la Generalitat d'aquell moment demostraven. I l'Oriol Casassas no es va mossegar la llengua. Deia cap al final del seu discurs:

El president de l'Institut [Emili Giralt], fa unes setmanes, advertia que la incomprensió dels responsables pot fer que la Casa de Convalescència —l'estatge actual de l'Institut— es converteixi en el seu panteó funerari. Em sembla que els biòlegs encara podríem advertir més: que en cap organisme —i potser semblantment ocorre en els pobles— la pèrdua de vitalitat o la mort d'una part essencial és un accident trivial; ben al contrari comporta un risc vital per a la totalitat de l'organisme.

El Tretzè Congrés de Metges i Biòlegs (Andorra, 10-12 de novembre de 1988), del qual va ser president, va representar una nova fita en el durador lligam de l'Oriol Casassas amb la Societat, que novament era part de la comissió organitzadora juntament amb l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques. Significativament un acte singular del Congrés donava culminació a l'esforç encetat un quart de segle abans amb aquells modestos fulls confegits per la Ponència de Lexicografia de la Societat i impresos a ciclostil amb una d'aquelles màquines que en aquells anys anomenàvem «vietnamites», la presentació del *Diccionari enciclopèdic de medicina*.

Al Quinzè Congrés (Lleida, 30 d'octubre - 2 de novembre de 1996) hom presentà un llibre consagrat a biografiar i glossar la figura de Josep Alsina i Bofill, atès el paper rellevant del biografiat en l'arrencada de la represa de la Societat els anys seixanta i força més ençà com a delegat de l'IEC i més tard com a president d'aquest en un moment de particular protagonisme de les societats filials i més particularment de la Societat Catalana de Biologia.

L'Oriol Casassas havia complert setanta anys el 1993 i lògicament la seva activitat minvà, però mai no deixà de manifestar la seva disponibilitat per a qualsevol demanda que li arribés des de la Societat o que hi fes referència. Així, per exemple, va participar l'any 2002 (a punt de fer els vuitanta) en els actes commemoratius del norantè aniversari de la Societat.

Un darrer servei de l'Oriol Casassas a la Societat Catalana de Biologia ha estat la seva participació, en ocasió del centenari de la Societat, a les recerques per a confegir una història de la Societat que hem anat redactant, juntament amb ell, la Cristina Junyent i jo mateix. Un tast resumit el donàrem al volum dels *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* commemoratiu del centenari. La breu malaltia que precedí el seu traspàs el sorprengué mentre revisava els textos d'un dels capítols que donàvem per conclosos. Era el capítol referent als anys que van de 1939 a 1962;

anys d'exili, de repressió i d'anorreament de tota referència a la Societat de Biologia anterior a la guerra i a la seva obra, d'ocultació del destí tràgic dels seus homes més notables, de pors i recels dels qui havien de patir un exili interior sovint encara més dur que l'allunyament de la pàtria que els tocava patir als exiliats de l'exterior. Un període que ell, juntament amb molts altres, va contribuir eficaçment a superar.

JOSEP M. CAMARASA
Societat Catalana de Biologia

LLISTA DE MEMBRES DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS AMB UNA BIOGRAFIA PUBLICADA
A LA COLECCIÓ «SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES»

ALCOVER I SUREDA, Antoni M.	(1862-1932)
ALÒS-MONER I DE DOU, Ramon d'	(1885-1939)
ALSINA I BOFILL, Josep	(1904-1993)
ANGLADA I D'ABADAL, M. Àngels	(1930-1999)
ARAMON I SERRA, Ramon	(1907-2000)
BASTARDAS I PARERA, Joan	(1919-2009)
BATALLER I CALATAYUD, Josep Ramon	(1890-1962)
BOFILL I PICHOT, Josep M.	(1860-1938)
BOLÒS I CAPDEVILA, Oriol de	(1924-2007)
BROCÀ I DE MONTAGUT, Guillem M. de	(1850-1918)
CARIA, Rafael	(1941-2008)
CARNER I PUIG-ORIOI, Josep	(1884-1970)
CARRERAS I ARTAU, Joaquim	(1894-1968)
CASACUBERTA I ROGER, Josep M. de	(1897-1985)
CASASSAS I SIMÓ, Enric	(1920-2000)
CASASSAS I SIMÓ, Oriol	(1923-2012)
CERVERA I ASTOR, Leandre	(1891-1964)
CLASCAR I SANOU, Frederic	(1873-1919)
COLOMER I POUS, Eusebi	(1923-1997)
COROMINES I MONTANYA, Pere	(1870-1939)
DOMINGO I SANJUÁN, Pere	(1896-1979)
DURAN I SANPERE, Agustí	(1887-1975)
ESTEVE I SUBIRANA, Antoni	(1902-1979)
FABRA I POCH, Pompeu	(1868-1948)
FARGAS I ROCA, Miquel A.	(1858-1916)
FOLCH I TORRES, Joaquim	(1886-1963)
FONT I QUER, Pius	(1888-1964)
FONTSERÈ I RIBA, Eduard	(1870-1970)
FUSTER I ORTELLS, Joan	(1922-1992)
GUIMERÀ I JORGE, Àngel	(1845-1924)
MARAGALL I GORINA, Joan	(1860-1911)
MARGALEF I LÓPEZ, Ramon	(1919-2004)
MARTORELL I TRABAL, Francesc	(1887-1935)
MIRET I SANS, Joaquim	(1858-1919)
MOLL I CASASNOVAS, Francesc de Borja	(1903-1991)
NICOLAU D'OLWER, Lluís	(1888-1961)
OLIVER I TOLRÀ, Miquel dels Sants	(1864-1920)
PI I SUNYER, August	(1879-1965)
PIJOAN I SOTERAS, Josep	(1881-1963)
PRAT DE LA RIBA I SARRÀ, Enric	(1870-1917)

PREVOSTI I PELEGRÍN, Antoni	(1919-2011)
PUIG I CADAFALCH, Josep	(1867-1956)
ROCA-PONS, Josep	(1914-2000)
RUBIÓ I BALAGUER, Jordi	(1887-1982)
RUBIÓ I LLUCH, Antoni	(1856-1937)
RUYRA I OMS, Joaquim	(1858-1939)
SAGARRA I DE SISCAR, Ferran de	(1853-1939)
SARDÀ I DEXEUS, Joan	(1910-1995)
SARSANEDAS I VIVES, Jordi	(1924-2006)
SEGALÀ I ESTALELLA, Lluís	(1873-1938)
SERRA I HÚNTER, Jaume	(1878-1943)
SERRA I RÀFOLS, Josep de C.	(1900-1971)
SOLÉ I SABARÍS, Lluís	(1908-1985)
TEIXIDOR I BATLLE, Josep	(1920-1989)
TERRADAS I ILLA, Esteve	(1883-1950)
TRIAS I FARGAS, Ramon	(1922-1989)
TRUETA I RASPALL, Josep	(1897-1977)
TURRÓ I DARDER, Ramon	(1854-1926)
VALLS I TABERNER, Ferran	(1888-1942)
VILA I DINARÈS, Pau	(1881-1980)
VILLANGÓMEZ I LLOBET, Marià	(1913-2002)

SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES

Títols publicats

- [1] Manuel RIBAS I PIERA, *Josep Puig i Cadafalch, cofundador i membre il·lustre de l'IEC* (1996)
- [2] Josep M. CAMARASA, *Ramon Turró, un modernista al laboratori* (1997)
- [3] Josep CARRERAS, *August Pi i Sunyer. Semblança biogràfica* (1998)
- [4] Manuel SUBIRÀ, *Pere Domingo. Semblança biogràfica* (1998)
- [5] Albert BALCELLS, *Enric Prat de la Riba i l'Institut d'Estudis Catalans* (1998)
- [6] Oriol CASASSAS, *Miquel A. Fargas i Roca i els nous horitzons* (1999)
- [7] Xavier BARRAL, *Josep Pijoan. Del salvament del patrimoni artístic català a la història general de l'art* (1999)
- [8] M. Àngels Anglada i d'Abadal. *Sessió en memòria* (1999)
- [9] Eulàlia DURAN, *Agustí Duran i Sanpere. Semblança biogràfica* (2000)
- [10] Francesc FONTBONA, *Joaquim Folch i Torres. Semblança biogràfica* (2000)
- [11] Jordi SALES, *Jaume Serra i Hünter. Semblança biogràfica* (2000)
- [12] Carles MIRALLES i ANSCARI M. MUNDÓ, *Lluís Nicolau d'Olwer. Semblança biogràfica* (2000)
- [13] Josep M. FONT, *Guillem M. de Brocà. Semblança biogràfica* (2000)
- [14] Oriol de BOLÒS, *Pius Font i Quer. Semblança biogràfica* (2000)
- [15] Antoni ROCA, *Esteve Terradas i Illa. Semblança biogràfica* (2000)
- [16] Joan VENY, *Antoni M. Alcover i Sureda. Semblança biogràfica* (2000)
- [17] Pere LLUÍS FONT, *Joaquim Carreras i Artau. Semblança biogràfica* (2000)
- [18] *Enric Casassas i Simó. Sessió en memòria* (2000)
- [19] David SERRAT, *Lluís Solé i Sabarís. Semblança biogràfica* (2000)
- [20] *Ramon Aramon i Serra. Sessió en memòria* (2001)
- [21] Antoni SERRA I RAMONEDA, *Joan Sardà i Dexeus. Semblança biogràfica* (2001)
- [22] Aina MOLL, *Francesc de Borja Moll. Semblança biogràfica* (2001)
- [23] *Josep Roca-Pons. Sessió en memòria* (2001)
- [24] Josep ENRÍC LLEBOT, *Eduard Fontserè i Riba. Semblança biogràfica* (2002)
- [25] Carles MIRALLES, *Lluís Segalà i Estalèlla. Semblança biogràfica* (2002)
- [26] Albert BALCELLS, *Ramon d'Àldòs-Moner i de Dou. Semblança biogràfica* (2003)
- [27] Jaume CABRÉ, *L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà* (2003)
- [28] Pere LLUÍS FONT, *Eusebi Colomer i Pous. Semblança biogràfica* (2003)
- [29] Ricard GUERRERO, *Josep Alsina i Bofill, amor a la professió, amor a la llengua, amor al país. Semblança biogràfica de Josep Alsina i Bofill* (2003)
- [30] M. Teresa FERRER, *Joaquim Miret i Sans. Semblança biogràfica* (2003)
- [31] Josep M. MAS I SOLENCH, *Ferran Valls i Taberner. Semblança biogràfica* (2004)
- [32] Oriol CASASSAS, *Josep Trueta i Raspall, el símbol. Semblança biogràfica de Josep Trueta i Raspall* (2004)
- [33] Salvador REGUANT, *Josep Ramon Bataller i Calatayud. Semblança biogràfica* (2004)
- [34] *Marià Villangómez. Sessió en memòria* (2004)
- [35] Carles A. GASÒLIBA, *Ramon Trias i Fargas. Semblança biogràfica* (2004)
- [36] *Homenatge a Joaquim Ruyra en el centenari de 'Marines i boscatges' (1903-2003)* (2005)
- [37] Manuel CASTELLET, *Josep Teixidor i Batlle. Semblança biogràfica* (2005)

- [38] Carles MIRALLES, «Un xic exòtic i desorientat». *Semblança de Joan Maragall l'últim any de la seva vida* (2005; 1a reimpr., 2011)
- [39] Ramon Margalef. *Sessió en memòria* (2005)
- [40] Eva SERRA, *Ferran de Sagarra i de Siscar. Semblança biogràfica* (2005)
- [41] Josep MASSOT, *Jordi Rubió i Balaguer. Semblança biogràfica* (2005)
- [42] Joan VILÀ-VALENTÍ, *Pau Vila i Dinarès. Semblança biogràfica* (2006)
- [43] Joan SOLÀ, *Pompeu Fabra i Poch. Semblança biogràfica* (2006; 1a reimpr., 2011)
- [44] Albert BALCELLS, *Francesc Martorell i Trabal. Semblança biogràfica* (2006)
- [45] Jacint CORBELLA, *Antoni Esteve i Subirana. Semblança biogràfica* (2006)
- [46] Oriol CASASSAS, *Leandre Cervera i Astor. Semblança biogràfica* (2007)
- [47] Josep VALLVERDÚ, *Josep Carner i Puig-Oriol. Semblança biogràfica* (2008; 1a reimpr., 2011)
- 48 Albert BALCELLS, *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president de l'Institut d'Estudis Catalans* (2008)
- 49 *Oriol de Bolòs i Capdevila. Sessió en memòria* (2009)
- 50 Joaquim MOLAS, *Miquel dels Sants Oliver i Tolrà. Semblança biogràfica* (2009)
- 51 Josep M. CAMARASA, *Josep M. Bofill i Pichot. Semblança biogràfica* (2009)
- 52 *Jordi Sarsanedas. Sessió en memòria* (2010)
- 53 *Rafael Caria. Sessió en memòria* (2010)
- 54 *Joan Bastardas. Sessió en memòria* (2011)
- 55 *Josep M. de Casacuberta i Roger. Sessió en memòria* (2012)
- 56 Josep MASSOT I MUNTANER, *Frederic Clascar i Sanou. Semblança biogràfica* (2012)
- 57 Albert BALCELLS, *Pere Coromines i Montanya. Semblança biogràfica* (2013)
- 58 *Antoni Prevosti i Pelegrín. Sessió en memòria* (2013)
- 59 Eulàlia DURAN, *Joan Fuster. Semblança biogràfica* (2013)
- 60 Eva SERRA, *Josep de C. Serra i Ràfols. Semblança biogràfica* (2013)
- 61 *Oriol Casassas i Simó. Sessió en memòria* (2014)

